

ЗАПУЩЕНИЙ ПРОЦЕС

Рік, що минає, приніс багато змін у частині вдосконалення процесуального законодавства.

І хоча значна частина нововведень позначиться на судовій практиці у наступному році, певні висновки можна робити вже сьогодні

Володимир СЕМЧУК, керівний партнер мережі судової практики VSLitigation

Минає рік 2012. Загалом можна говорити про те, що судова влада зробила кроки в напрямку єдності судової практики. Законодавець, звісно, не стояв осторонь, але порівняно з роботою, яку проводили суди з удосконалення судової практики, перший був майже неактивний.

Стосовно судової практики, цей рік законодавець розпочав ще у грудні 2011 року, а саме: з прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства», що почав діяти в січні 2012-го.

Протягом одинадцяти місяців законодавець неодноразово вносив зміни, які безпосередньо стосувалися процесу відправлення правосуддя в частині мови судочинства, надання зеленого світла відеоконференціям та опосередковано законодавством, що регулює діяльність адвокатури і прокуратури. Також парламент дещо посилив гарантії суддів,

але зовсім трохи та зробив крок назустріч кредиторам, запровадивши зміни, в тому числі, до процесуального законодавства. Але найзначнішим та найбільш дискусійним, напевно, є ухвалення нового Кримінального процесуального кодексу України, про практику застосування якого говорити ще зарано, але можна спрогнозувати досить багато питань у процесі застосування в наступному році.

Що стосується кроків судової влади з узагальнення судової практики, роботи над однаковим застосуванням норм, то необхідно зазначити, що пожвавлення такої роботи відбулося. Це стосується як вищих спеціалізованих судів України, так і, що особливо важливо, Верховного Суду України. Завжди залишається питання своєчасності та послідовності судових висновків, достатнього обґрунтування судових рішень. Масмо надію, що наступний рік виправдає сподівання юристів, які практикують у судах, законотворча діяльність щодо процесуального законодавства та поліпшення відправлення правосуддя буде ефективною, а саме: правосуддя матиме всі можливості для прийняття рішень винятково законних та обґрунтованих.

Тенденції та особливості розвитку судової практики 2012 року

Ростислав КРАВЕЦЬ, адвокат, старший партнер АК «Кравець, Новак і Партнери»

2012 рік був одним із найцікавіших у судовій практиці. Передусім це пов'язано з формуванням протягом року так званих прецедентних рішень. Тобто, рішень Верховного Суду України, прийнятих за наслідками розгляду заяв про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах. У свою чергу, зазначені рішення є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України.

Як і в минулі роки, спостерігається збільшення розміру позовних вимог, а також зменшення кількості спорів, у яких фігурують незначні суми. На мою думку, це пов'язано насамперед із змінами, які відбулися на підставі Закону України «Про судовий збір».

Однак, попри це, кількість спорів збільшується, при цьому така тенденція спостерігається в судах усіх спеціалізацій. Стосовно більшості прийнятих цього року законів та нормативно-правових актів, що так чи інакше стосуються процесу судочинства, варто відзначити некомпетентність осіб, які їх готували. Новими законами внесені до чинного законодавства досить суперечливі норми, які замість того, щоб зробити процес судочинства зручнішим та відкритішим, роблять його більш складним та заплутаним. Норми, які з'явилися в цьому році, у переважній більшості випадків суперечать існуючим нормам та здоровому глузду.

Однак більшість практикуючих юристів не перестають вірити, що новий парламент усуне ці недоліки та зробить процес судочинства більш відкритим.

Також варто відзначити набуття чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України, який надає більші можливості та гарантії для захисту інтересів як підозрюваних, обвинувачених (підсудних), так і потерпілих.

Андрій КУЗНЕЦОВ, партнер ЮФ «Антіка»

2012 року в Україні на нормативно-рівні було продовжено обраний раніше курс на удосконалення процесуального законодавства та пошук оптимальних рішень у цій сфері.

Безумовно, серед найбільш серйозних кроків не можна не згадати прийняття Закону України «Про адвокатуру

та адвокатську діяльність» і Кримінального процесуального кодексу України, які вже тривалий час виступають предметом обговорень та дискусій. Кожен із цих нормативних актів містить новели у регулюванні відповідних відносин.

Так, не можна не привітати удосконалення порядку надсилання адвокатського запиту та встановлення додаткових гарантій отримання відповіді на нього, оскільки такі звернення є вагомим інструментом забезпечення належного представництва та захисту адвокатом інтересів клієнта. Серед найбільш обговорюваних новел Кримінального процесуального кодексу України варто відзначити скасування інституту додаткового розслідування, введення інституту угод у кримінальному провадженні, закріплення нового запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту тощо.

Водночас у 2012 році відбулися й інші зміни у процесуальному законодавстві, які отримали значно меншу порцію уваги на фоні вищенаведених масштабних нововведень. Як приклад можна відзначити запровадження інституту участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Відповідні норми були внесені в усі процесуальні кодекси України. Звичайно, така можливість є додатковою гарантією реалізації учасниками

судового процесу своїх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків. Головним питанням у цій частині залишається те, в який строк та наскільки якісно національним судам буде забезпечено матеріальні та організаційні умови для впровадження новел у життя.

Що стосується законів, прийняття яких очікується найбільше, таким, на нашу думку, є подальше удосконалення правового статусу та діяльності Верховного Суду України (ВСУ). Вочевидь, законодавчого розв'язання потребують проблеми, які виникають внаслідок того, що рішення про допуск до провадження та подальший розгляд відповідної заяви по суті здійснюється різними судами (про наявність цієї проблеми свідчить велика кількість випадків, у яких ВСУ не погоджується із судом касаційної інстанції стосовно наявності підстав для допуску справи до провадження ВСУ). Крім того, не було б зайвим визначення на нормативному рівні ролі наукових висновків щодо норми матеріального права, яка неоднаково застосована судами касаційної інстанції під час розгляду справи ВСУ. Звичайно, він не може бути обов'язковим для суду, проте, можливо, доречно було б викладати позицію науковців у повному тексті рішення із відповідними аргументами «за» чи «проти» висловленої позиції. Думається, це надало б актам ВСУ того фундаментального прецедентного значення, яке дозволить уніфікувати не тільки вирішення конкретних спірних питань за певного точного набору фактів, повторення яких може в подальшому ніколи і не відбутися, а дати вектор для правильного розуміння, тлумачення та застосування норми права в цілому.

Анна ТИЩЕНКО, радник практики вирішення спорів МЮФ Integrites

Підсумовуючи найбільш вагомі події 2012 року в сфері податкового судочинства, насамперед необхідно торкнутися розвитку найбільш болючого для платників питання нікчемності правочинів, визнання правочинів нікчемними по ланцюгу, а також згадати про позитивне закінчення епопеї з урахуванням від'ємного значення об'єкта оподаткування попередніх періодів (інформаційний лист Вищого адміністративного суду України (ВАСУ) від 13 вересня 2012 року № 2019/12/13-12).

У поточному році ВАСУ велику увагу приділив питанню нікчемності правочинів та реальності господарських операцій, видавши з цього приводу два інформаційних листи: від 2 червня 2011 року № 742/11/13-11 та від 1 листопада 2011 року № 1936/11/13-11. У цілому позиція ВАСУ має «профіскальний» характер, хоча тягне за собою і деякі позитивні зрушення. Зокрема, відносини між учасниками попередніх ланцюгів постачання товарів та послуг не мають безпосереднього впливу на дослідження факту реальності господарської операції, вчи-

неної між останнім у ланцюгу постачання платником податків та його безпосереднім контрагентом. Крім того, на думку суду, сама собою наявність або відсутність окремих документів, а так само помилки в їхньому оформленні не є підставою для висновків про відсутність господарської операції.

Зокрема, необхідно звернути увагу на новаторську позицію ВАСУ, відповідно до якої тепер податковим інспекторам узагалі не потрібно відображати в актах перевірки свої висновки щодо нікчемності правочинів. Заперечуючи презумпцію правомірності правочинів, ВАСУ стверджує, що «установлення факту недійсності, в тому числі нікчемності цивільно-правового правочину, який опосередковує відповідну господарську операцію, не є необхідною умовою для визначення контролюючим органом грошових зобов'язань платнику податків у разі, якщо буде встановлено відсутність реального вчинення цієї господарської операції або відсутність зв'язку між такою операцією та господарською діяльністю платника податків».

На мою думку, така позиція ВАСУ є необґрунтованою і в подальшому буде переглянута. Наразі немає правових підстав ототожнювати поняття «правомірність правочину» і «правомірність дій платника», як це було зроблено судом.

Сергій БАЛАНЧУК, партнер мережі судової практики VSLitigation

З-поміж інших прийнятих нормативних актів, що матимуть вплив на формування судової практики, дуже цікавим є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання господарських зобов'язань», який набув чинності 4 листопада 2012 року.

Цей Закон містить зміни до низки інших нормативних актів, які регулюють правовідносини кредиторів та позичальників. Треба констатувати, що позичальникам не варто чекати на «полегшення долі». Навпаки, цей Закон спрямований, перш за все, на максимальний захист інтересів кредиторів. Деякі його положення містять багато суперечностей з чинними нормами, а тому, на моє переконання, застосування його норм у судовій практиці матиме дискусії.

Ще на початку 2012 року багатьох платників податків, що мали намір оскаржувати повідомлення-рішення податкових органів, чекав неприємний сюрприз у вигляді позиції Вищого адміністративного суду України, викладеній у листі від 18 січня 2012 року №165/11/13-12, згідно з якою спори щодо оскарження рішень про донарахування податкових зобов'язань повинні оплачуватися судовим збором як майнові спори, виходячи з суми такого донарахування. Як свідчить

аналіз судової статистики за перше півріччя 2012 року, це призвело до значного зменшення кількості подання адміністративних позовів (майже в десять разів порівняно з аналогічним періодом 2011 року).

Не можна залишити без уваги і рішення Конституційного Суду України від 19 вересня 2012 року (щодо тлумачення положень статті 61 Сімейного кодексу України), яке, безумовно, матиме великий вплив на формування судової практики за певними видами спорів.

Також звертають на себе увагу деякі рішення Верховного Суду України (ВСУ), що повинні покласти край неоднаково-

му застосуванню судами різних інстанцій одних і тих самих норм права. Це стосується постанови ВСУ від 7 листопада 2012 року в справі № 6-129цс12, яка встановлює неможливість стягнення

боргу з поручителя після ліквідації та виключення з ЄДР позичальника. У своїх постановках від 16 жовтня 2012 року за № 5004/2440/11, № 4/270-13/68 та № 5023/6981/11 ВСУ дійшов висновку, що правовідносини між майновим поручителем та кредитором регулюються винятково нормами Закону України «Про іпотеку» або «Про заставу» та параграфом 6 глави 49 Цивільного кодексу України, а застосування до них за аналогією закону положень, що регулюють правовідносини поруки, є незаконним.

➤ ПОЗИЧАЛЬНИКАМ ➤ НЕ ВАРТО ЧЕКАТИ НА «ПОЛЕГШЕННЯ ДОЛІ»

Тенденції та особливості розвитку судової практики 2012 року

Максим ШЕВЕРДІН, к.ю.н., адвокат, партнер ЮФ «Кібенко, Оніка і Партнери»

Судова практика, як і раніше, залишається однією з найдинамічніших галузей практичної юриспруденції. 2012 року було прийнято низку нормативно-правових актів, актів органів судової влади, які тією чи іншою мірою вплинули на судову практику. Однак умовно можна виділити три

напрямки, які суттєво вплинули та впливають на формування судової практики у 2012 році.

Знаковою подією, яка не могла не вплинути на судову практику в цілому, є набуття чинності 20 листопада 2012 року Кримінальним процесуальним кодексом України. Безперечно, цей законодавчий акт став «наріжним каменем» для кримінальної практики юридичного бізнесу. Але ті принципові аспекти, які були підґрунтям кримінального судового провадження, безперечно, становлять потенційні виклики «адвокатам-судовикам». Ось деякі положення нового Кримінального процесуального кодексу України, що вплинуть на стан судової практики в цілому: ліквідується можливість повернення справи на додаткове розслідування, таким чином, судові розгляди кримінальної справи стають основною стадією кримінального процесу; скасовується інститут порушення кримінальної справи, що автоматично виключає таку процедуру, як оскарження в суді постанови про порушення кримінальної справи; суд повинен буде робити свої висновки винятково на тих свідченнях, які він отримав від сторін кримінального провадження в судовому засіданні або які були надані слідчому судді в судовому засіданні під час досудового розслідування; розширено кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення.

19 вересня 2012 року КСУ було прийнято рішення, яке, як вважає більшість юристів, стало знаковим для галузей сімейного, корпоративного та спадкового права. Річ у тім, що КСУ розтлумачив статтю 61 Сімейного кодексу України стосовно права спільної сумісної власності подружжя, а саме: чи є статутний капітал та майно приватного підприємства об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Вклад до статутного капіталу та відокремлене зі спільної власності подружжя майно передається у власність приватного під-

приємства. Згідно зі статтею 191 Цивільного кодексу України, підприємство — це єдиний майновий комплекс, який використовується для здійснення підприємницької діяльності. Підприємство чи його частина може бути об'єктом купівлі-продажу, завдатку, оренди та інших угод. Тобто зі змісту норм українського законодавства вбачається, що приватне підприємство (чи його частина), засноване одним із подружжя, це окремий об'єкт права спільної сумісної власності подружжя, до яких входять усі види майна, в тому числі й вклад до статутного капіталу та майно підприємства.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що статутний капітал та майно приватного підприємства, сформовані за рахунок спільної сумісної власності подружжя, є об'єктом їхньої спільної сумісної власності. Отже, у випадку розподілу майна при розірванні шлюбу повинні ділитися частки в статутному капіталі підприємства чи майно самого підприємства.

Безперечно, наслідки світової економічної кризи позначилися і на судовій практиці, що сприяло хвилі судових звернень банків про стягнення заборгованості за кредитами та оскарження кредитних договорів, договорів поруки, застави з боку позичальників. Чисельні колізії, що виникли під час розгляду судами вищезазначених справ, змусили Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ відповідно реагувати. 30 березня 2012 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ прийняв на своєму пленумі постанову «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають з кредитних правовідносин». Ось деякі положення цієї постанови: суди як забезпечення позову не можуть забороняти позичальнику виїжджати за кордон; можливість розірвання валютних кредитних договорів, а також визнання їх недійсними у випадку недотримання банками при укладенні договору вимог Закону України «Про захист прав споживачів», а також відсутність повідомлення про те, що всі валютні ризики несе споживач; у випадку підвищення відсоткової ставки за кредитним договором без згоди поручителя договір поруки повинен бути припинений; неможливість одночасного стягнення заборгованості за кредитом та звернення стягнення на предмет іпотеки тощо.

ПЕРЕДПЛАТА

Актуальні проблеми

Відпочинок

Успішні компанії

Таймшичі професії

Передплатний індекс

08072

у каталозі ДП «ПРЕСА»

**У КОЖНОМУ СЛОВІ —
ДОСВІД НАЙКРАЩИХ
КОМПАНІЙ**